

Kirjoituksia

KOIPELIINISTA, MAARONISTA ja MYTEKISTÄ, SEKÄ MUISTA TUNNETUISTA SARJAKUVISTA

TIMO RONKAINEN

Ikarahat ja
kin.

**KUSTANTAMO
HELMIVYÖ**

KIRJOITUKSIA
KOIPELIINISTA, MAARONISTA JA MYTEKISTÄ

Zirjoituksia

**KOIPELIINISTA,
MAARONISTA ja MYTEKISTÄ
SEKÄ MUISTA TUNNETUISTA SARJAKUVISTA**

TIMO RONKAINEN

HELMIVYÖ

©Timo Ronkainen

Taitto ja kannot:
Timo Ronkainen

ISBN 978-952-7211-26-7

Toinen, laajennettu laitos vuonna 2009
omakustanteena ilmestyneestä samannimisestä
teoksesta

Julkaisija:
Kustantamo Helmivyö, 2018

Paino:
BoD, Norderstedt, Saksa

SAATTEEKSI

Tämä kirja on laajennettu ja korjattu uusintaversio vuonna 2009 omakustanteena ilmestyneestä samannimisestä kirjasta. Kirjaan on koottu lähinnä Kvaak.fi:ssä ja Sarjainfossa julkaistuja sarjakuva-aiheisia tekstejä. Joukossa on artikkeleita, arvosteluja ja kepeitä kolumneja.

Tekstien painotus on vanhoissa sarjakuvissa, monilta osin jo unohtuneissa lehdissä ja albumeissa. Osa on unohtunut syyttä ja osa syystäkin, toiset puolestaan ovat mielenkiintoisia kurositeettejä menneiltä vuosilta.

Omituisia ja huonoja sarjakuvia käsittelevät tekstit ilmestyivät Kvaak.fi-portaalissa lyhytikäiseksi jääneessä kolumnisarjassani *Divarin helmet - hämärän rajoilla*. Siinä kerroin antikvariaattien hämäristä hyllyistä tekemistäni "löydöistä". *Shokki sarjat* -lehestä kertova juttu on kokonaan uusi, vaikka kuuluukin tavallaan samaan sarjaan.

Tähän kokoelmaan valikoituneita sarjakuva-arvosteluita on julkaistu sekä Kvaakissa että Sarjainfossa. Melkein kaikkia tekstejä on korjattu, ja alun perin Kvaakissa vuonna 2004 ilmestynyt pitkä artikkeli *Sarjakuva-lehdistön vaiheita* on päivitetty vuoteen 2018. Vanhoja suomalaisia sarjakuvia käsittelevät tekstit kuuluvat Kvaakin *Sata suomalaista sarjakuvaa* -artikkelisarjaan.

Vanhojen suomalaisten pilalehtien sarjakuvanäytteistä kiitokset Ilpo Lagerstedtille.

Timo Ronkainen
Helsingissä 23.7.2018

Kanteleen ikipäiväni kadottanut, mafasi fokraana eivä fukaan taitanut arvata kuinfa fowaffi taubin fohtaus taitaifi olla. Muunkalaiset wäitwivät keffenänfa fimoaafi. Pitempi heistä ei faattanut muuta kuin foimata toverinfa tyhmyyttä kanteleen rikkofiffefa.

"Minä tahdon," fanoi tämä, "feittää aifomuffeni ja lopuffa fittos feifoo. Minä hawaitfin fohta että tuo armas neito merkilliffefi oli fivottu kantelefen ja fen lautta yffämäinaaenfä, jofa hän fivuloffi fuaufanfä luuli häntä puhutteluffan kanteleen fielellä. Tämä yhteyfs fufolleen yffämän ja hänen wäillä oli ratkiffatama, muutoin ei hän ajatuffuffan oliffi taitanut fittä erota foto elinfautenanfä. Nyt on hänen eroaminen, waikka fe fyllä fydämen fipiaa tekee. Mutta parantaja ei faa faffoa nyffyffistä ja heffen aiffaifta fipua, jos hän tahtoo hengen peläftää. Niin olen minäki tehnyt. Minä olen fowalla kabeffa kaffoainut fiteen hänen ja wainaan wäillä; iffefätanfä on nyt parannus tuluffa. Ja jos en ole wäärin huomannut, näen minä ettei tämä paopi ole warfin fytmä häntä fohtaan. Parempi on että neito fittos iffefä elämään ihmiffen kuin fuollefen. Seffin tulee warfin iffefätanfä." Käntäin iffefän apulaisen puoleen fiffäfi hän: "minä olen wakuutettu että te taiddatte tehdä hänen niin onnelliffefi kuin hän anfaiffet."

Woittoa ja puhettua lähti fanfa wäffitelten kottinfa ja muunkalaiset matfaanfä.

10.

Joka oli kanteleen rikki tydynyt, hänellä oli oikeus. Pari wiihettä mafasi Selma wotteen omana, mutta toipui fite täydelfeffi ja rupesi elämään raittiin ihmifen ta-walla. Seuraama fite feittää mitä lufia eivä wietä tah-toiffi tietää:

"Kafas weffeni! Monet ovat ihmifen woihetuffet tällä lyhyen elämän reffellä; mutta toiwon herra ne faiffi parpaoffi fäntää. Sen olen minä runfoaoffi faanut tuta ja tuntea. Tiedärhän minun aifomuffeni Amerikkaan lähteä faadaffeni wapaaffi waifuffaa. Se fääntyi niin että minä pian sain oman foppalaisen wiran ja waifuffuftilaa fyllä; päiwä päiwältä hawaitfin että minä tarwitfiin hymmenen kertaa enemmän woinia kuin minulla on. Minä oiffin jo nääntynnyt, jos ei minun rafas puoliffoni, minun Selmani, oliffi fellä työtä että rufouffilla apunani. Yh-mieffifet ovat Herran tiet, fanomme ufein yhdessä muis-teleffofamme hänen ihmefitänfa meitä fohtaan. Pitku Wäi-nä, meidän eiffioffemme, rupee jo puhumaan; ah kuinfa fufoifta eivä ole kuin faan hänelle jutella kaffefta fittä hywyydefä ja niistä ihmefistä, jofa Jumalle on hänen woihemmituffa tehnyt. Toiwon fen Jumalle herättäwäni hänen ajatuffenfä hänen oman elämänsä puoleen ja fiinä hawaitfemään jankkiffen miiffuden ja woiwan waifu-tuffa eivä niitä kaffaa hakemaan. Se on tekewä hänen mielenä jufoffi ettei hän fohta kaabu kuin enffipuurffa puhaltaa."

Koipeliini linnustus.

Herra Koipeliini ei ollut koskaan vielä ulkona kaup-pingin tullifta käynyt; torilla oli hän nähnyt talonpo-kain lintuja kaupitfevan ja itsekäin maifannut niiden ihua.

Sentähden teki hän jalon ja mokoman päätöksen. «Minä teetän lipon ja lähden maalle,» fanoi hän; «lipolla otan minä kaikki linnut, metsot, teeret, pyyt, harakat, huh-

kajat ja jänekset. Vai onko jünes lintu? No olkoon kuinka hywäänsä; kaikki minä otan. Mitä tyhmiä talon-pojat linnuilla tekevät? Kaupunkiin he niitä kumminki tuovat.»

Koipeliini tuli ulos tullifta ja näki perhosen; «kah tuo, tuo, on ensimmäinen,» huusi hän ja rupesi täyttä wauhtia sitä takaa ajamaan, että säuret salamoitsivat ja koivet koukkuu käwiwät.

Sanomia Turusta -lehden Koipeliini vuodelta 1857.

KOIPELIINI KÄPÄLÄMÄESSÄ

Kaikkien aikojen ensimmäinen sarjakuvasuomennos vuodelta 1857 ilmestyi vuonna 2007 viimeinkin kauan unohduksissaa olleen tekijänsä Rodolphe Töpfferin tarkoittamassa alkuperäisessä muodossaan.

Maailman ensimmäisestä sarjakuvasta luultiin jo pitkään päästyn yksimielisyyteen, kun kunnia oli annettu eräälle keltaiselle kakaralle New Yorkista. Sarjakuvan kohdalla ensimmäisyyden ongelma on osoittautunut odotettua visaisemmaksi. Sarjakuva näyttäisi olevan elokuvaakin vanhempi ilmaisumuoto. Yksi sarjakuvakerronnan kehittäjistä oli sveitsiläinen Rodolphe Töpffer (1799–1846), sarjakuvan isäksikin kutsuttu.

Töpffer oli poliittisesti aktiivinen kirjailija, poikainkoulun opettaja ja Geneven yliopiston retoriikan professori. Töpffer kiinnostui kuvilla kertomisesta opettajana toimiessaan. Hän piirsi muistiinpanoja oppilaidensa kanssa tekemistään luokkaretkistä 1820-luvun puolivälissä ja teki niistä humoristisia matkakertomuksia. Hän kiinnostui kuvakertomuksista myös teoreettisella otteella kirjoittaen niistä esseitäkin.

Saksalainen kulttuurin ja tieteen suurnimi Johan Wolfgang von Goethe sai luettavakseen vuonna 1830 useita Töpfferin luonnostelemia sarjakuvavihkoja ja ihastui niihin välittömästi. Goethen innostamana Töpffer uskaltautui julkaisemaan teoksiaan kirjoina, joita vuosien aikana tuli kaikkiaan kahdeksan (viimeinen postuumisti lähes sata vuotta Töpfferin kuoleman jälkeen).

Nyt suomeksi ilmestynyt herra Koipeliini on alkuaan vuodelta 1830, kirjana se ilmestyi sanomalehtijulkaisun jälkeen vuonna 1845. Ranskankielinen teos käännettiin nopeasti useille kielille ja se levisi ympäri Eurooppaa. Ruotsiksi se tuli vain kaksi vuotta ranskankielisen albumijulkaisunsa jälkeen. Jo 1800-luvun puolivälissä Töpfferin sarjakuva oli levinnyt ainakin Ranskaan, Englantiin, Yhdysvaltoihin, Saksaan, Ruotsiin ja Tanskaan. Suomeksi Koipeliini ilmaantui ensin *Sanomia Turusta* -lehteen vuonna 1857 nimellä Koipeliinin linnustus. Myöhemmin se julkaistiin myös meillä kirjana.

Kun tulee tieto, että aluksella on kolme kristittyä, dein virkamiehet tulevat ottamaan heidät kiinni, ja alkajaisiksi he vaaravat Elviiran isäntänsä seraljia varten.

Kun herra Koipeliini sanoo olevansa luonnontieteilijä, Abul-Hassan ostaa hänet istuttamaan salaattejaan.

Koipeliinin suomalaiset laitokset, kaikkiaan viisi vuosilta 1862, 1871, 1923, 1934 ja 1972, ovat kaikki lyhennettyjä ja julkaistu ilman tekijätietoja. Töpfferin kuvien ympärille on oikeastaan kyhätty vain vähän alkuteosta seuraileva ylenpalttisen runsastekstinen versio. Lisäksi päähenkilön kihlattu Elviira, on muutettu Koipeliinin Hurja-sisareksi. Täysin pätkämielinen muutos vie motivaation monilta tarinan tapahtumilta.

Jos huvittaa, voi hakea käsiinsä vaikkapa vuoden 1972 version Koipeliinista (ISBN 951-20-0045-8). Sitä löytää aivan yleisesti kirjastoista. *Herra Koipeliinin merkilliset matkat ja eriskummalliset kohtalot maalla ja merellä* on kirjan täydellinen nimi. Sarjakuvamuoto on pilkottu ja siitä on tehty pikemminkin kuvakirja. Takakannen teksti kertoo:

"Kustantaja ei tunne tämän teoksen alkuperää: tekijää, ilmestymisvuotta, maata, kielialuetta, eikä kirjan mainiota kuvittajaa. Mutta sen tiedämme, että herra Koipeliini on tutustumisen arvoinen henkilö, kuten ovat myös hänen sisarensa Hurja ja herra Lihakas. Siksi katsoimme hyväksi päästää vuosikymmeniä arkiston hyllyllä pölyttyneen herra Koipeliinin pitkine jalcoineen taas vapaasti juoksentelemaan. Juoskoon hän menestyksellisesti perhostensa perässä sekä lasten että vallattomaan idealismiin taipuvaisten aikuisten tajunnassa."

Samana vuonna, siis 1972, ilmestyi Kaukoranta-Kemppisen *Sarjakuvat*, joka kertoi Koipeliinin tekijän, ilmestymisvuoden, maan ja kielialueen.

Minerva Kustannuksen julkaisema laitos on sen ensimmäinen kunnollinen versio suomen kielellä.

Kirjan päähenkilö on nuorehko luonnontieteistä kiinnostunut perhostenkeräilijä herra Koipeliini. Tietynasteisesta henkisestä kypsymättömyydestään huolimatta epäilemättä etevähkö tutkija tahtoi kovasti tutkimusmatkoille kaukomaille. Koipeliinin kihlattu, räjähtelevä Elviira kuitenkin haluaisi pikimmiten päättää hääpäivän ja pakottaa näin Koipeliinin asettumaan aloilleen.

Koipeliini pakenee yöllä salaa, aikomuksenaan päästä jollekin tutkimusmatkalle. Vaihderikas karku- ja takaa-ajomatka vie Marseillen kautta merille ja sieltä vaalaanvatsan kautta pohjoisnavalle ja vielä islamilaiseen Algeriaan ja kauemmaksikin.

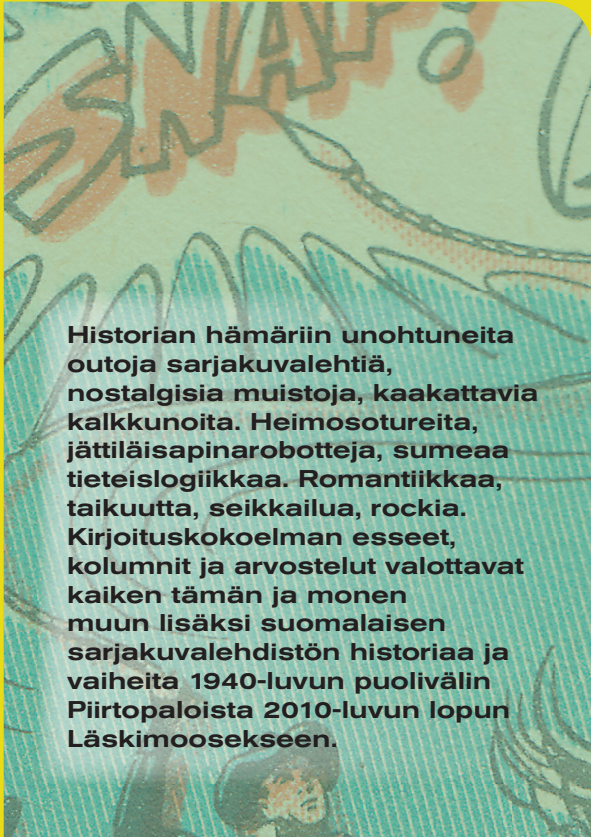
Farssimainen tarina on täynnä mielikuvituksen lentoa, henkilökuvaukseen ei Töpffer sentään ehdi tiuhavauhtisessa kertomuksessaan liiemmästi keskittyä, vaan kaikki henkilöt ovat enemmän tai vähemmän tyyppihahmoja. Töpffer lie-

nee saanut vaikutteita aikansa farsseista. Hieno suomennos korostaa Töpfferin tekstin satiirisia ja kielellisiä vivahteita hyvin (olihan hän sentään retoriikan professori!) Pieniä satiirisia piikkejä heitetään ainakin luonnontieteiden suuntaan.

Kannattaa huomata miten 1800 -luvun eurooppalainen oppinut, siis Töpffer, suhtautuu islaminoppineisiin tiedemiehiin. He ovat kirjan kuvauksessa autoritäärisen dein komennossa hännysteleviä astrologis-mystisiä haihattelijoita. Kaiken lisäksi kirjan päähenkilö, ilmeisesti suhteellisen oppinut tiedemies komennetaan muhamettilaisten vankina maatilkkua hoitamaan. Elviira laitetaan tietenkin seraljiin.

Vaikka Töpfferiä nyt pidetäänkin jonkinlaisena sarjakuvien isänä, ei hänkään tyhjiöön syntynyt. Kuvakertomusten avulla oli jo keskiajalla esitetty uskonnollisia tarinoita ja kerrottu pyhimysten kärsimyksistä. Joissakin puupiirrosten avulla toteutetuissa teoksissa oli jo selkeä ruutujako ja eräänlaisia puhakupliakin (fylakteri). Englantilaisen Francis Barlow'n (1626–1704) sarjakuvassa *The Horrid Hellish Popish Plot* vuodelta

Historian hämäriin unohtuneita outoja sarjakuvalehtiä, nostalgisia muistoja, kaakattavia kalkkunoita. Heimosotureita, jättiläisapinarobotteja, sumeaa tieteislogiikkaa. Romantiikkaa, taikuutta, seikkailua, rockia. Kirjoituskokoelman esseet, kolumnit ja arvostelut valottavat kaiken tämän ja monen muun lisäksi suomalaisen sarjakuvalehdistön historiaa ja vaihteita 1940-luvun puolivälin Piirtopaloista 2010-luvun lopun Läskimoosekseen.

9 789527 211267

ISBN 978-952-7211-26-7